

חזרה לחוק (אי-) הגיוס מ-2022

יוחנן פלסנר, עו"ד שלומית רביצקי טור-פז וד"ר גלעד מלאך

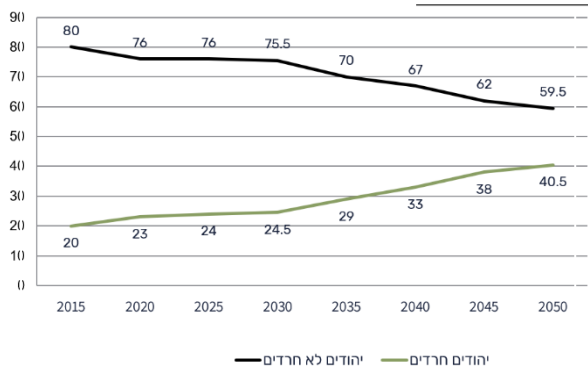
החוק המוצע מתעלם מן השינוי הדרמטי במציאות הביטחונית של ישראל מאז ה-7.10 ואינו נותן מענה לצורך בלוחמים ולהכבדת הנטל על האוכלוסיות המשרתות בסדיר ובמילואים. חוק זה היה בעייתי גם לפני ה-7.10, וכיום אין בו לא רלוונטיות ולא בשורה.

בשנתון גברים חרדי לומדים היום כ-14,000 איש, כלומר, מדובר בכ-10% בלבד מפוטנציאל הגיוס בשנתון. זהו הסדר הפוגע קשות בשוויון ולא נותן מענה לצורך המייד של הצבא באלפי חיילים קרביים חדשים.

קצב עלייה שלילי ביעדי הגיוס

העלייה במספר המתגייסים החרדים הקבועה בהצעת החוק עומדת על 125 איש נוספים בשנה השנייה ו-136 איש בשנה השלישית. לא רק שמדובר במספרים אפסיים ובלתי משמעותיים במענה לצורכי צה"ל אלא שלמעשה מדובר בירידה בשיעור הגיוס של גברים חרדים, משום שהגידול הדמוגרפי של השנתונים של בני ה-18 החרדים הוא פי 5 מן המספרים הללו (מחזור הגברים החרדים בני ה-18 צפוי לגדול בעוד שנה בכ-600 בחורים, כאשר מוצע להגדיל את הגיוס בשנה הראשונה לחלות החוק בקרוב לחמישית מהם בלבד). רק לאחר 15 שנה מוצע בהצעת החוק להתחשב בגידול הדמוגרפי בחברה החרדית.

שיעור חרדים במחזור גיוס
(באחוזים, 2015-2050)

ראש הממשלה בנימין נתניהו הודיע שיבקש להעביר בקריאה שניה ושלישית את הצעת חוק גיוס חרדים (תיקון מס' 26 לחוק שירות ביטחון) שעברה בקריאה ראשונה בינואר 2022 בעת כהונת הכנסת הקודמת. תיקון זה נוסח על ידי משרד הביטחון ועבר אז בתמיכת גורמים בכירים באופוזיציה של היום.

הצעת חוק זו לא נתנה מענה מספיק לצורך בצמצום אי-השוויון בנטל השירות הצבאי כבר בעת שגובשה, והיא בלתי-ראויה ביתר שאת כיום לנוכח המציאות הביטחונית שלאחר ה-7.10. לפיכך, ניסיון לחזור להצעת חוק שנוסחה לפני כשנתיים וחצי כלל איננו עונה על צרכי צה"ל, אין בו כל ניסיון להגיע לשוויון בנטל ויש בו פגיעה באוכלוסיות המשרתות שהעול עליהן כבד. אם יתקבלו תזכירי החוק שפרסם משרד הביטחון להארכת שירות החובה ושירות המילואים, עול זה אף יגבר.

יעדי גיוס נמוכים

שיטת היעדים הקבוצתיים נכשלת כבר למעלה מעשרים שנה. יש להחליפה בחובת שירות אישית לכל. רק כך ניתן יהיה להגדיר כלי אכיפה אפקטיביים שיביאו למימוש חובת השירות.

גם לשיטת אלו המבקשים לקדם את הגיוס באמצעות יעדי גיוס, הרי שהצעת החוק מסתפקת בגיוס של 1,566 חיילים חרדים בלבד, כלומר, עליה של 350 משרתים חרדים בלבד בשנה הראשונה למימוש החוק* (בשנים האחרונות התגייסו בכל שנה כ-1,200 חרדים).

* ישנה אפשרות שהחוק יפורש כך שיישמרו יעדיו המקוריים וכבר בשנה הראשונה יוחלו יעדי שנת 2024. במקרה כזה, יעמוד היעד על מספר גבוה רק במעט - 1,973 חרדים.

בחוק המוצע, חריגה של 5% מיעדי הגיוס אינה מטופלת כלל. חריגה גבוהה יותר תביא להפחתת תשלומים לישיבה רק בשנה השלישית** לאחר שנתיים רצופות של חריגה ורק בהיקף של 20%. ההפחתות יעלו מדי שנה אבל רק בשנה השביעית של חריגה רצופה יגיעו לסכום משמעותי של 80%.

יתר על כן, למרות שיעדי הגיוס והשירות האזרחי נוסחו בנפרד, הם יכולים לפצות זה על זה, כך שלא יופעלו סנקציות אם החיילים המיועדים ישרתו בשירות אזרחי-לאומי, מה שלא מסייע לצרכי הצבא כלל.

בפועל, גם אם לא עמדו כלל הישיבות ביעדים, כמעט בלתי אפשרי לקנוס ישיבה ולהפחית את מימונה בשל קיומו של "סעיף מילוט" לישיבות נקודתיות שלא הגיעו ליעד הגיוס. רק אם חרגה ישיבה מסוימת מיעדי הגיוס שלה במשך 3 מתוך 5 שנים ורק אם לא היו בה אפילו 15% מתגייסים, רק אז יוכלו לחול עליה הפחתות תשלום. כך במשך 8 השנים הראשונות, ולאחר מכן עולה הדרישה ל-20% גיוס למשך 3 שנים, ל-25% גיוס במשך 3 שנים נוספות, וכך הלאה עד לדרישה של 35% גיוס בתום 18 שנים מתחילת החוק.

גיל הפטור

יש להפסיק את השימוש בפטור גורף ולקבוע חובת שירות כללית (בביצוע הדרגתי) וסנקציות כלכליות ומנהליות לצידה. גם לשיטת אלו התומכים בהמשך קיומו של "גיל פטור", הוא צריך להיות כזה המאפשר השתלבות חרדים בעולם התעסוקה – גיל 20-21, ולא גיל 23 כפי שמוצע בהצעת החוק כהסדר קבוע. חוסר השוויון וכובד הנטל חל כיום גם בשירות הביטחוני וגם בעולם התעסוקה ובתשלום המסים. החוק המוצע אינו מקדם אף אחת מן הסוגיות.

הצעת החוק שיש בה גיוס חרדים מוגבל ולתקופות קצרות לא הייתה שוויונית כבר בשנת 2022. קידום הצעה זו בהתעלם ממצב המלחמה, מאירועי ה-7.10 ומצורכי הביטחון של ישראל רק תעמיק את היעדר השוויון בנטל.

** במידה והחוק יפורש כך שבשנתו הראשונה יחולו יעדי 2024 וישמרו מועדי הסנקציות המקוריים, אלה יחולו כבר בשנה הראשונה - 2025.

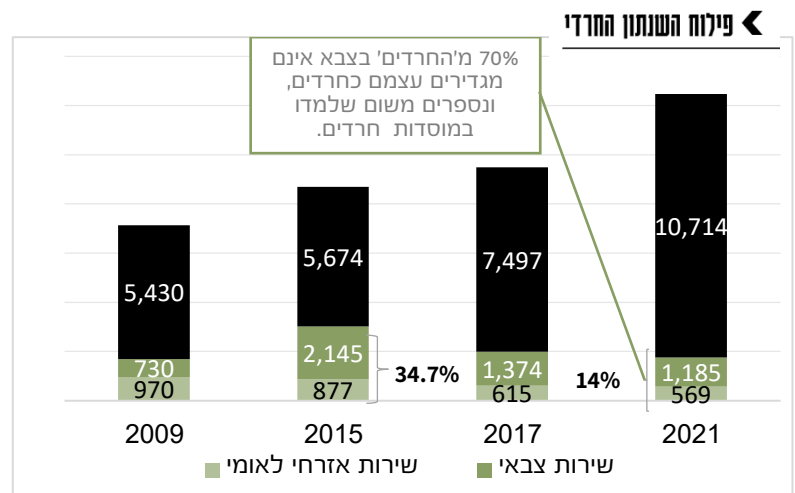
*** הצעת החוק כוללת גם אפשרות לביטולה הכולל במידה ובמשך שלוש שנים רצופות לא ייענו 85% מהיעדים (שירות צבאי או אזרחי).

מסלולי שירות מקוצרים במקום גיוס לתפקידי לחימה

הצעת החוק מאפשרת מסלולי שירות מקוצרים לאחר גיל 21 ובהם מסלולים שמשכם שלושה שבועות בלבד של שירות בכוחות הצלה ושלושה חודשים בלבד של שירות בצה"ל. מסלולים אלה פוגעים בשוויון ואינם נותנים מענה לצורך של הצבא קרביים. צה"ל צריך את המשרתים החרדים בגיל צעיר (מתחת לגיל 21), למסלולי שירות ממושכים (שנתיים לפחות) וביחידות קרביות ותומכות לחימה.

אופן ספירת חרדים מרחיב

הצעת החוק קובעת כי בזיהוי החרדים הנספרים ככאלה ביעדי החוק, "חרדי" הוא בוגר מוסד חינוך חרדי בלא תלות בהשקפת עולמו בעת גיוסו (די בשנתיים בגיל התיכון במוסד חרדי). כיום, 55% מן המשרתים שנספרים כחרדים בצבא לא שירתו במסלולים החרדיים ולפחות שני שלישי מהם כבר אינם חרדים באורח חייהם ואינם מגדירים עצמם ככאלה. כדי לקדם שוויון בנטל יש לספור לעניין יעדי גיוס רק חרדים אשר משרתים שירות מלא בגיל צעיר ומגדירים עצמם כחרדים. לפיכך, יש לספור רק צעירים המשרתים במסלולים חרדיים.

סנקציות לא אפקטיביות

בהצעת החוק מוצע קיצוץ מוסדי בתקציב הישיבות כחלופה לסנקציות. מדובר באמצעי אכיפה חלש אשר יחול רק לאחר זמן רב ואינו נוגע לפרט החרדי. אמצעי אכיפה מוסדיים שכאלה אינם מהווים תמריצים אפקטיביים לקידום גיוסם של תלמידי ישיבות.